

TARTALOM.

I. Költemények.

	Oldal
Otthon. Pap Domokos	19
Julia kincse. Pap Domokos	44
A hazáról. Nagy Lajos	66
Mátyás hadserege. Tarcsafalvi Albert	182
Eszményeink. Ford Péterfi Tibor	142
20 év multán. Murányi F. Sándor	227

II. Vallásos és erkölcsös tárgyú közlemények.

Az Unitárius Közlöny olvasóihoz. Szerkesztőség	1
Lelki szabadság. Ürmösi Miklós	2
Rabbi a keresztény templomban P. Kozma Flóra	8
Az unitárius vallás ereje. Szerkesztőség	17
Nem elégséges	17
Messze van, nem hallja. Lelki pásztor	18
Unitarizmus és judaizmus. Dr. Spinoza	20
Egy elsárgult levélről. Ujvári László	21
Az unitárius szíve	27
Szenvedés	41
A szenvedély. Lelki pásztor	41
Az első kő. Vári Albert	47
Az őszi urvacsora kérdése. Faluvégi Áron	49
Hogy jutottam a lelkiismeret felismeréséhez. Rudolf Lajos	55
Halál és vigasztalódás. Boros György	65
A vallás egyetemes jellege. Bölöni Vilmos	85
Egy mohamedán legenda	83
Pütkösti elmélkedés. Boros György	101
Nézzünk a tükörbe. Lőrinczi István	118
Unitárius önértet. Szerkesztő	133
Hitben buzgók legyetek. Ürmössy Kálmán	149
Az unitárius pap. Boros György	151
Viszhang. Érdeklődő	153
Nyitott levelek a bibliáról. Boros György	155
Apró mesék az élet könyvéből. Pap Domokos	158
Az állam és egyház. Bölöni Vilmos	168
November 15. Boros György	181

A Dávid Ferencz Egylet 20 éve. Ima, József Lajos, beszédek és levelek Br. Petrichevich Horváth Kálmán, dr. Boros titkár, Ürmössy Miklós, Daniel Gábor főgondnok, Perczelné Kozma Flóra, Grátz Mór, dr. Hegedüs István, dr. Bedő Albert, dr. Eisler Mátyás, Sándor Gergely, Fazakas Lajos, Lőrinczi Dénes, Szentmártoni Kálmán, Józán Miklós, Kiss Sándor, Ferencz József	197—229
--	---------

III. Életrajszok és rokontárgyuk.

Benczédi Gergely (Arczképpel). Boros György	5
Derzsi József. Boros György	42
Egyed Ferencz. (Arczképpel). Szabó Mózes, Vass István	81
Jókai Mór. Boros György	97
Jókai Mór. Pálfi Márton	98
Szigethy Cs. Miklós. (Arczképpel)	162
Egy angol unitárius lelkész felesége Kolozsvárt	139
Ürmössy Kálmán. (Arczképpel). Fazakas Lajos	166
Kovács Albert. Boros György	54
Daviesné Lawrence Ellen Fangh Erzsébet	193

IV. Az ifjúság köréből.

Ifjúsági egylet működése	13
A D. F. E. ifjúsági gyűlése	191

V. Vegyes tartalmu. köslemények.

Erzsébet népakadémia. Dr. Pázsint Mihály	23
Templomszentelés Tordán	28
Unitárius vörösbetűs napok	31, 91
Az érdek Sándor János	33
Unitárius istentisztelet Aradon. Bedő Árpád	45
Beiktatás. Redivivus	53
Néhány szó a biblia ünnepléséről. K. F. F.	67
Egy unitárius főúr siremlékei Kelemen Lajos	68
Pozsonyi Prot Irod. Kör unitár. felolvasása. Ujvári L.	70
Unitárius templom Hódmezővásárhelyen. Balázs A.	88
Egy levélből. Suhay János	90
Füzesgyarmati unitárius templom. Végh Mihály	114
Üdvözet a magyarországi unitáriusokhoz	117
Papi beköszöntő. Pálfi, Kovács	135
15 év előtt. Dr. Pázsint Mihály	137
Elnöki meghívó Br. P. Horváth Kálmán	166
Videant consules Dr. Pázsint Mihály	170

	Oldal
Egyházi ünnepek	175, 176, 177
A tordai gymnasium	190
Visszhang	191
Boros Sándor siremléke	193
Péntárnoki jelentés. Gálfi Lőrincz	230
A D F. E. XX. gyűl. jegyzőkönyve	232
Stromp László a Budapesti D. F. Egyletben	233
A D F. E. köréből. Tudósító	256
Az udv. köri f. egyletből Pásztor	237
Paptársaimhoz. Ürmösi József	238
Pályázat karácsoni egyház beszédre	239
Az unitárius papnövendékek segélyalapja	240
Jótekonyság és buzgóság 35, 36, 60, 76, 77, 78, 93, 111, 128, 143, 165, 194, 240	
Irodalom 32, 56, 73, 91, 107, 126, 145, 193	
Egyleti élet és munkásság 12, 16, 31, 39, 59, 63, 75, 79, 95, 109, 121, 141, 147, 179, 196	
Külföld 13, 29, 51, 87, 124, 160, 173	
Budapesti D. F. E. köréből 26, 57, 103, 163	
Egyházi és iskolai mozgalmak 14, 36, 61, 78, 94, 108, 129, 145	
Szerkesztői üzenetek minden szám utolsó helyén.	

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI Dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára:
24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel,
===== egy évre 2 koronát fizetnek. =====



Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnok-
hoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések ju-
zányos árban felvételnek. — Kéziratok nem
===== adatnak vissza. =====

Az Unitárius Közlöny olvasóihoz.

Im beköszöntünk az új esztendőbe. Utolsó számunkban azt jelöltük, hogy nagyobb alakot öltünk, megváltozunk. Nem egészen úgy történt. Kolozsvári olvasóink s irányadó embereink előtt bemutattuk magunkat. Az ifjabbak között sokan helyeselték és örvendeztek a változásnak, de azok, a kik már 16 év óta nemcsak olvasóink, hanem hűséges és áldozatra is kész dolgozótársaink, sajnálták a régi, egyszerű, megszokott alakot. Meghajoltunk véleményök előtt, s habár egy kis késedelemmel és rendkívüli kiadással kellett megfizetnünk, megmaradtunk a réginek, melyet „kedves kis lapunk“-nak szoktak nevezni.

De mégsem vagyunk egészen a régi. Felső ruhát öltöttünk magunkra, hogy védjen, s máskülönben is rendesebbek és csinosabak igyekeztünk lenni.

Olvasóinktól továbbra is szeretetet, harátságot és jóakaratu támogatást kérünk. Nagyon hálásak lennénk, ha hívebben és pontosabban beküldenék, a mi minket illet. Mert hát ebben a drága világban megdrágult a nyomdai munka, festék, papiros s minden, a miből mi élhetünk, csak éppen dolgozótársaink hűsége és szeretete nem lankadt és nem szabott árat.

Oly szép számu olvasóhoz köszöntünk be minden hónapban, hogy ha csak egyszer adnák vissza a látogatásunkat — a mi pedig úgy illik a mai világban — akkor mi vígan teljesítenők munkánkat s kedveskednénk lelkes szóval, zengő verssel szép képekkel, jó hírekkel s sok mindennel.

Az új esztendőben *mindenki küldje be tagdíját* (2 kor.) vagy

előfizetését (2 kor. 40 fill.), perselyadományát (legalább 20 fillért), ajándék könyvét, lapját a vándorkönyvtárba, és mindezek mellett egy új tagot.

Ennél kevesebbért ebben az országban egy lap sem kapható Méltányoljuk a Dávid Ferencz Egylet áldozatkészségét. Adjon Isten mindnyájunknak boldog új esztendő.

Szerkesztő.



Miatyánk, ki a mennyben vagy, szenteltessék meg neved.

Mt. VI. 9.



Lelki szabadság.

Irtá: Ürmössy Miklós.

A lelki szabadság vallásunknak egyik legmagasztosabb hitelvi tétele.

Fenséges ez eszme, mely mint fényes nap ragyog az emberiség erkölcsi világának égboltozatán.

Ha néha a korszellemek reakzionárius felhői, hosszabb időre el is fátyolozzák e ragyogó égi fényt, de annak világító sugarai annál intenzivebb erővel törnek elő, hogy új szellemmel töltsék el az emberi lelket.

Kiolthatatlan volt az emberi lélekből a szabadság utáni vágy. Hiszen, ha végig tekintünk az emberiségnek évezredekét magába foglaló történelmén, bámulva látjuk, hogy nincs egyetlen eszme, melyért annyi küzdelem folyt volna le, mint a szabadságért!

Ha föltesszük a kérdést: hogy tulajdonkép miért is van ez eszmének oly hódító ereje? Oly átalakító hatása? . . . Erre Mill, Lieber, Draper, Buckle és Lecky, korunk nagy gondolkozói — kik a szabadságról irt műveikben azt felelik, annak törvényeit kutatják, — hogy ez eszmének az emberi természetben van lerakva a gyökere. A physiologiai törvényekben találják meg annak kutforrásait.

Kállay Béni is azt mondja Mill munkájának fordításához irt bevezetésében: „A szabadság érzete az emberi természet kiegészítő része s ép oly szükséges az emberiség jóllétére, mint a levegő az élet fenntartására.“

A szabadság lényegén mitsem változtat az: hogy különböző

időkben, különböző értelmet tulajdonítottak annak s ennél fogva különböztek egymástól a különböző idők szabadelvű mozgalmi is. Természetes, hogy Demosthenes és Cicero beszédei a szabadságról — közepette a rabszolgasági institutióknak — ma már anachronismusokká váltak.

A történelem és bölcsészet tehát a szabadság eszméjéről azt tartja, hogy a léleknek veleszületett legszentebb joga, legdrágább kincse az, melyet el nem vehet az embertől senki.

És mit mond a vallás?

A zsidóság az antik világból kivesszett egyéni szabadsági eszmét nagy energiával és vallási ihlettel karolja fel. A kereszténység pedig tovább igyekszik fejleszteni ez eszmét, szélesebb alapot és kiterjedést adva annak

„Megismeritek az igazságot, az igazság pedig szabadokká teszi titeket.“ — „A hol van Istennek lelke, ott van a szabadság.“ Ezeket mondja a szabadságról a könyvek-könyve.

„A lelki szabadság teszi lehetővé a vizsgálódás szabadságát.“ — „Az igazságot csak úgy találhatjuk meg, ha szabadon kutathatjuk.“

Ez elveket hirdették a reformáció korában.

Ez eszméket valljuk mi unitáriusok. Ezeknek volt láng-lelkű harczosa a mi Dávid Ferenczünk is, ki a lelkiismeret szabadságának tanát martyrságával tette szentté.

A szabadság eszméje áthatotta már korunk nemzeteinek összes társadalmi, jogi és államéletét, ugyszintén a tudományt és művészetet. S így megteremtője lett a haladásnak és felvilágosultságnak.

De bármily nagy hódítást tett is a szabadság eszméje, azt mégis fájlalva kell elismernünk, hogy ép a hitélet terén nem érezttette eléggé teremtő erejének átalakító, egyesítő hatását, daczára az Evangelium tanításának s a reformáció nagy szellemi mozgalmának.

Hisz', hogy állunk még a XX-ik század kezdetén is a vallás kultuszával? Ugy, hogy minden felekezet bevégzett organizmusnak akarja magát feltüntetni, saját öncéllal. Még a testvériesség szent nevét is képesek vagyunk egymástól elvitatni. Elszigetelt felekezetiességünk érzelmeit belevisszük köz- és tár-

sadalmi életünkbe is. Vallásunk erősségét nem önmagunkban keressük, hanem merev kasztszerűséggel sánczoljuk körül magát a vallást, így akarva ezt erőssé tenni.

Maradhat ez így még sokáig?

— Nem! . . .

A szabadság utáni vágyat a hitélet terén sem lehet már sokáig feltartóztatni. A korszellem erősen döngeti már a felkezeletiesség becsukva tartott rozsdás kapuit. A szabadság tiszta levegője elhat minden helyre. Annak üdítő hatását mindenütt kezdik érezni.

E beköszöntő ujévvel kívánhatnék-e szebbet, magasztosabbat az emberiségnek, mint azt, hogy a szabadság isteni erejével teljék el az ő lelke! Kívánom szivemből, hogy e század eleje ama jövődő kornak hajnalát jelentse, melyben annyi évezred elfogult érzelmei után, a hitélet terén is szellemi egységbe léphessünk egymással mindannyian, kik az Egy Isteniség magasztos, szent elvének alapján állunk. Az egyetemes vallási egyesülésben fogjuk megérezni ama hatalmas ethikai erőt, mely egy nagy családba fogja egybefűzni az emberiséget.

Ekkor fog igazán megvalósulni Krisztus országa itt alatt a földön, melynek csak egyetlen erkölcsi törvénye lesz, az is szivünk táblájára írva: Szeretet!

Mi unitáriusok pedig e nagy célért való szellemi küzdelemben lobogtassuk magasan zászlónkat, melyre a lelkiismeret szabadságának jelszava van írva.

Tegyük apostoli bátorsággal ezt s álljunk a küzdelem élére, mert az unitarizmusnak fog az emberiség szellemének történetében ama fenséges, világmissio jutni: hogy diadalra vezesse a szellemi és erkölcsi egység nagy gondolatát a hitélet terén. Az ő missziója lesz, hogy bevive a gondolat szabadságát a vallásfelekezetek minden rétegébe, egy nagy eszményi igazságba olvassza egybe a népek millióinak lelkét, hogy testvérei lehessünk egymásnak mindannyian — az Urban!



A ki mindent nem tehet, ne tegyen-e keveset! s az emberi igazságok épületére ha nem vihetünk egy szekér téglát, miért ne vigyünk egy marék porondot, ha szinte szomszédunk földjéről kérnök is kölcsön.

Brassai.



Benczédi Gergely.

A mikor még nagyajtai Darkó bácsi gyékényes fedelű szekere volt a gyorsvonat Székelyföldről Kolozsvárra, más világ volt az unitárius kollegiumban is. 33 szám alatt elért minden tanterem, háló- és dolgozószoba, sőt a diszterem is. Némelyik lakószobában ugyanannyi karikás, a hány nagy ágy, de több gyermek, mint diák. Nappal a feljárókkal együtt úgy megtöm- tük a szobának minden zúgát, hogy mozdulni is alig lehetett.



A könyves, ruhás és élelmes ládáknak ugyancsak nehéz volt helyet szorítani. Délben kevesebb volt a tanuló, de akkor az ételescésészék s a nagy darab lábasházi kenyerek foglalták el az asztalt. Az asztalt, a mely nemzedékről nemzedékre szállt, össze- vagdalt, zsiros, tintás volt.

Ilyen körülmények között kellett tanulni, rendhez, csinhoz és tisztasághoz szokni. Merő lehetetlenségnek tartja, a ki benne

nem volt s végig nem élte. De még ez is, csak jó nagy távlatból nézve tudja megfejteni a talányt.

A 70-es évek elején, midőn e sorok írója az unitárius kollegiumba került, ez az állapot volt, s mégis nem emlékszem, hogy nagyobb fokú betegség fordult volna elé. Azt már sokan tanusíthatják velem együtt, hogy fegyelmezettség, szorgalom, a tisztesség szeretete és általános jó szellem uralkodott az ifjuság között. Akkor is éreztük, most meg éppen igazolni tudnók, hogy az az állapot főképpen egy kézre volt visszavezethető, az igazgatóra, ki akkor Benczédi Gergely volt. Nem szabad felednünk, hogy tanártársai: Mikó Lőrincz, Kovácsi Antal, Nagy Lajos, Ferencz József erős kézzel támogatták az igazgatót.

De végül is a dolog súlya a Benczédi vállára nehezedett. Rendkívüli szorgalmu ember. A tanulóknak minden fajtáját ismeri, egyéni hajlamaikkal tisztában van. Tudja, mikor kell meglepni, hogy a diákcsinynék, hamisságnak, s nem ritkán hitványságnak végét szakítsa. Mintha most is hallanám csengeni a falakat erős hangjától. Félelem fogott el sok diákot, ha meghallotta hangját, de bizalom és szeretet váltotta föl a félelmet mindazoknál, a kik a jóra igyekeztek, mert tudták, hogy Benczédi csak azt akarja, hogy ember legyen mindenkiből. Ha valakiben fölfedezte a tiszta szándékot, szeretettel ápolta, mert atyai jósággal volt eltelve, többel, mint a mennyit mutatott.

Székely volt egész valójában, s a székely ifjaktól minden módon igyekezett embert növelni.

A természettant és vegytant tanította. Tanítványai közül sok elsőrendű vegyész és fizikus került ki. Előadásai világosak és halározottak voltak. Föltétlen figyelmet és állandó szorgalmat követelt. Ezek nélkül nehéz volt boldogulni, Sokan hagyták oda pironkova a fekete táblát, de többen élvezték elismerését.

Erős unitárius volt, a nélkül, hogy elfogultsággal lehetett volna vádolni. Hiszen legjobb tanítványai a Zathureczky fiuk nem is voltak unitáriusok, s mégis a családdal egész életében benső barátságot élvezett. Ebből a viszonyból kiváló nagy áldás származott a kollegiumra. Kelemen Benő, a Zathureczky fiuk nagy atyja, a nemesszívü és áldozatkész székely, a Benczédi igazgatósága s bizonynal befolyása alatt, alapította az iskolai

kórházat, melynek azóta száz meg száz szegény ifju köszöni egészségét, sőt életét.

Az unitárius iskolázás multja tanulmányozására senki sem fordított oly nagy figyelmet. A régi iskolai életnek minden nevezetes mozzanatát ismerte és a Keresztény Magvetőben közzétette. A kolozsvári kollégium vázlatos történelmét megírta.

A Benczédi Gergely keze alatt az iskola kormányzására vonatkozó minden dolog szabályoztatott. Ő a mult hagyományait gondosan összegyűjtötte, rendezte, igazgatása idejében újakat teremtett. A régi unitáriumok megmentése talán senkinek sem köszönhet annyit, mint neki.

Nagy gondossága és erős unitárius szelleme kiváló méltánylást nyert egyháza részéről, midőn 1882-ben közpénztárnokká választatott. Tudták, hogy biztos és takarékos kézre adják. Benczédi még érezte az 50-es évek sanyaruságai hatását. Egyik pénztárnok előde, apósa Mikó Lőrincz, sok szomorú adattal világosította meg előtte a sötét multat. No hát Benczédi hű sáfár volt és az is mind e napig, ahhoz kétség senki részéről nem fért „Nem lehet,“ „nincs miből“ sokszor hallott szavai, mert a mig csak lehetett, soha sem adott ki új czimeken, vagy új összegeket. Ha a tőkék jövedelméből valamit viszatartatott a tőkéhez, nagyon boldognak érezte magát. Lehet, hogy nem méltányolták kellően, s nem is hálálták meg, de ő azzal nem törődött.

Benczédi Gergelynek, mint jó unitáriusnak és pénztárnoknak egyik kiváló szerencséje s érdeme is, hogy Berde Mózsa mindig a legnagyobb bizalommal viseltetett iránta. A nagy alapítót Benczédi jól megértette s Berde az ő puritánizmusát teljesen méltányolta. Barátságuknak állandó emléke a Berde Mózsa életrajza című mű, melyben Benczédi háláját róttá le.

1902-ben vált meg a tanári széktől. Nyugalomba, vagy helyesebben, az egyház szolgálatába vonult. Ettől kezdve működésének főhelye az egyház pénztára. Mi csak azt sajnáljuk, hogy ujabban nem látjuk a nyilvánosság előtt egyházi és iskola-történelmi kutatásai eredményét.

A ki e sorok élén levő képére tekint, teljes férfierejében levő embernek látja, habár már nem ifju ember, miután 1839-ben

született s már 1866-ban, mint Londonban egyetemet végzett, tanár lett. Neje Mikó Lőrincz tanár leánya, s három gyermeke és unokái körében élvezi a családi boldogságot.

Olvasóink között levő számos barátja és tanítványa bizonynyal örömmel fogja látni ujévi számunkban arczképét.

Boros Gy.



Rabbi a keresztény templomban.

Ezen czim alatt jelent meg liberális lapjainkban az a sok szép tudósítás, mely mind a *Budapesti Dávid Ferencz Egylet* legutóbbi felolvasó ülésének sikerét hirdette Nagy nap és nagy esemény volt ez csakugyan: nem csoda, hogy még e hitközönnyös világban és e mozgalmás politikai viszonyok mellett is vezércikkben tárgyalták.

„Gyönyörű erőnek gyönyörű hulláma — kedves az Úr színe előtt“ mondja az egyik közlemény. Mi is azt hisszük, hogy kedves volt e nap karácsony havában az Úr előtt, s ha nem is e földi, de az *égi* kalendáriumban aligha nem *vörös betűkkel* lesz e szombat feljegyezve: mint a XX. század keresztény ünnepe.“

Még 5 óra sem volt, valláskülönbség nélkül tolongott már a közönség a Koháry-utczai unitárius templomban, a lépcsőházat is teljesen betöltve. A budapesti zsidóság színe-javát láttuk az előkelően „vegyes“ társaságban, és valami csodás varázs által megszállva, áhitattal ültünk egymás mellé, szinte babonás meghatottsággal várva, hogy egyszer csak maga a názárethi békeapostol is közöttünk terem s biztatólag szól felénk, hogy ne féljünk, csak bátran előre: »*Arról ismernek meg az emberek, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek.*“

Egymás mellett ültünk és midőn a komoly hangulathoz méltó zeneszámok után felhangzott Józán esperes ajakáról ama nevezetes ima, mely a lapok szerint „szépséges volt, miként a hajnal,“ „erőben zúgó,“ „szívet megejtő“ áhíatosan szállva fel e közös „szent sátorból“ a „seregek Urához“ . . egymás mellett imádkoztuk keresztény és zsidó: „Mi atyánk, ki vagy a menyenyekben . . .“

Fenségesen nagy momentum volt ez, szinte álomszerű tünemény és mintha a világ is egy *nagyot* fordult volna előre . . .

Felment az emelvényre *Ürmössy Miklós* egyleti elnök, hogy *dr. Kecskeméti Lipót*ot, Nagyvárad főrabbiját, a keresztény szeretet nevében, miut az est felolvasóját üdvözölje. Hatalmas,

szinte korszakot alkotó szónoklatában a többek között a következőket mondotta: „A mult század szabaddá és egyenlővé tette az embert a jog, törvény és társadalom terén. Ez új század arra lesz hivatva, hogy az emberi *lelket* tegye igazán szabaddá — oly szabaddá: hogy a hitélet terén is szellemi közösségbe léphessünk egymással. Ekkor fogjuk megtanulni egymást igazán szeretni és megbecsülni, s ekkor fogjuk a vallásban megérezni azt a hatalmas ethikai erőt, mely mindnyájunkat egy nagy család tagjaivá tesz, s mely a népek millióinak lelkét egy nagy eszményi igazságba fogja egybeforrasztani.

És miért ne történhetnék meg ez? Hisz legyenek bár hitelveink különbözők, de *egy felettünk az Isten . . .* “

A szívünkig ható szavak után dr. *Kecskeméti* főrabbi meghatottságtól remegő, de csengő hangon biztosított bennünket hogy szeretettel jött körünkbe és szeretetet, elnézést kér felolvasásához.

Biztosíthatjuk őt, hogy nagy szeretettel hallgattuk, de elnézésre nem volt szükség. A legmagasabb vallás-bölcsészettel hallottuk tőle Igaza van a Budapesti Napló vezércikkének, midőn egyik tudósunk szavait idézi: „Eljön az idő s a mi vallásunk nem lesz vallás. Velünk lesz *mindenki*, a ki keresi a mindenséget kormányzó egyetlen s bizik az emberi értelem csodálatos erejében . . . “

A profétaság nagy korszaka — mondja a felolvasó — a jelen időszámítás előtt 700 évvel, olyanszerű mozgalmat támasztott Izrael lelki világában, a minő volt később a művészet terén a *renaissance*, a hit terén a *reformáció*, a tudományos kutatások terén a XIX. század felvilágosultsága. Egyik mint a másik az *egyént* igyekezett visszahelyezni veleszületett jogaiba. A gépies ritus és a füstölgő áldozatok, külső rendszabályok, papi közbenjárás helyett, a profétaság az ethikai monotheizmus lánglelkű hirdetője volt. Tisztult morális öntudattól vezéreltetve, látókörük túlcapott az ígéretföldének szűk határain, s a mint az örök alkotót, az Istent egyetlen egynek tartották, úgy egybeolvadt az ő önzetlen szeretetökben az egész emberiség. Az üdvösséget nem a törvény betűitől várták, hanem a lelkökbe oltott, a szívök tábláira vésett örök törvénynek való ösztön-szerű engedelmességtől.

Várták a Messiást — várjuk mai napig is! Nem *egy* tünémszerű egyéniségben, hanem az *egész emberiségben megtestesülve*, midőn uralkodik közöttünk a *béke, igazság és szeretet* országa . . . ennek jelét látja felolvasó e jelen testvéries ölekezésben!

E magas színvonalon álló felolvasás után a zugó helyeslés lecsillapultával *Fáy Szeréna* művészi szavallata következett, ki Mátray Béla „egy álom“ című, lelket megrázó és szívet marczangoló nagyszabású költeményét, gyönyörű technikával, drámai erővel szavalta, valamint meg kell emlékeznem *Blätterbauer Gizella* opera énekesnő remek énekéről ki Mendelsohn „Iliás“ áriáját énekelte, nagyban növelve a vallásos áhitatot, továbbá *Lederer Imre* kitünő hegedű solojáról ki Händel: Largó-ját és Saint-Saens *Deluge*, preludejét játszotta *Krausz Gusztáv* orgona játéka mellett, valamint *Carlotta Feliciani* a milanoi Scala tagjának énekét ki Mozart: „Imá“-ját énekelte nagy kiterjedésű hanggal.

Az est második, még pedig felette érdekes része a Förster téli kertjében játszódtott le. A szokásos vacsorán, hol dr. *Bedő Albert* az unitárius egyház budapesti főgondnoka is részt vett, az unitárius és néhány más vallású keresztény hívek között megjelent az ünnepezt főrabbi is. Ez alkalommal mondotta pohárköszöntőjében *Ürmösy Miklós* a következő mélyeséges szavakat:

„Legyen örök dicsősége Egyletünknek az: hogy a szellemi szabadságot, nem csak *mint elvet* hirdeti, de van erkölcsi *bátorsága* is azt megvalósítani!

S legyen örök dicsősége főtisztelendő Kecskeméti főrabbi urnak, hogy meg merete tenni Magyarországon az *első* közeledő lépést mi felénk, egy nagy eszmény megvalósítására!

Igaza van, midőn hozzám intézett levelében írja: „Szent-séges cél: keresni és megerősíteni a vallások különbözőségében az embereknek *erkölcsi egységét*“

Apostoli szavak! . . . Igenis fel kell ébresztenünk az „erkölcsi egység“ nagy gondolatát az emberi lélekben, *mert két ezredév elfogult világnézete után* immár elérkezett az ideje annak, hogy nyiltan meg merjük vallani, miszerint úgy az ó-testamentom, mint az új-testamentom hitvilága egy és ugyanazon valáserkölcsei princípiumokon épült fel.

Be kell vallanunk, hogy Izrael dicsősége az, hogy az emberiség szellemének történetében legelőször proklamálta az Egy Istenség magasztos szent tanát. S a monotheizmussal az *egyéni-ségi* eszme nagy elvét belevitte nemcsak a görög—római, de magába a kereszténység világnézetébe is.

Az egyéniségi eszme tette lehetővé az emberiség szabad fejlődését. És teremtette meg a szeretet, humanizmus, az egyenlőség, testvériség és szabadság szellemét, mely áthatotta a kereszténységet s áthatja jelen századunkat is.“

Gyönyörűen fejtegetve tovább ez eszméket lelkesen hangoztatja végül: „... vajha immár a XX. században lehullna szemeinkről az előítéletek fátyola, hogy az igazság világánál saját szemünkkel ismerhessük meg szövetségeseinket és testvéreinket az Úrban!!“

Bizony *keresztény* szavak voltak ezek!

Következett *Kecskeméti Lipót* pohárköszöntője körülbelül ezeket mondva: Az emberi lélek folyton kutat az igazság és a világosság után. Isten minden igazságnak és világosságnak örök forrása. Ezért kerestük őt egész életünkben! De a legtöbben felekezeti-szertartásokban, válasz-falakat képezve keresik az Istent és nem veszik észre, hogy e közben elvesztik az embert, az igazság érzetét, a valódi humanizmust!

Lehet-e nekünk nagyobb örömünk és jutalmunk, mintha keresve az Istent — egyik a másikban fölismerjük és megszeretjük — az embert!! Minden vallás e körül a két sarkpont körül fejti ki erejét és a haladás utáni vágyát. Ha tőle bátorság volt, hogy egyletünkbe eljött ígéit hirdetni, még nagyobb bátorság kellett ahhoz hogy az egyesület vezetősége megtegye az első lépést. Az egyesület vezetőségére, az egyesület felvirágzására írta poharát.

Józan Miklós esperes a rabbinussal megjelent idegen vendégekre üritette poharát, megköszönve ezek megjelenését. dr. *Hatala Péter* egyetemi tanár az ő nagy tudásával rendkívül érdekes és tanulmányokban értékes pohárköszöntőt mondott, melynek vége szintén abban a gondolatban végződött, hogy majd csak eljön az az idő midőn az egy akol, egy pástor fenéséges ideája meg is valósul. Egy lelkes görög-keleti uri ember bejelentve belépését az egyletbe a nőkre üritette poharát. *Gömöry Károly* egyletünk buzgó hive *Kecskeméti Lipót* apósát, — mint uttörőt a liberalizmus terén — éltette.

Elnökünket *Ürmössy Miklóst* és *Józan Miklóst* névnapjuk alkalmával *Perczel Ferencz* köszöntette fel. Hangsúlyozva egyuttal hogy e nap sikerét főrabbi vendégünkön kívül *Ürmössy Miklós* genialis működésének köszönhetjük, és ítélje meg az együtt levő közönség, hogy vajjon egy ilyen eredmény, ilyen diadal után belenyugodhatunk-e mi abba a tervébe, hogy elnöki megbízatásának lejártával, az egylet vezetését más kezekre bizza! Ez nem két éves „egyleti“ mult, ez egy *hatalmas nagy munka*, melyet kis egyletünk e liberális vezetésnek köszönhet.

Én még azt is hozzá teszem, hogy e liberális vezetés nemcsak egyletünknek, nemcsak magyar ögyházunknak, hanem szerintem a magyar kereszténységnek dicsőségét képezi!

Én ezen üzenetet karácsony szent havában továbbítom a szabadság szép kis hazájába: Erdélybe — első sorban pedig Kolozsvárra, a mi szeretett, fenkölt lelkű püspökünk, *Ferencz József* magas színe elé, kinek krisztusi szelleme és áldásos vezetése teszi lehetővé a hasonló krisztusi munkákat és diadalokat!

P. K. F.



Dávid-estély Abrudbányán 1903. dec. 6-án.

Az abrudbányai „Dávid Ferencz egyesület“ választmányára f. hó 6-án estve „Dávid“-Estélyt rendezett a „Detonáta“-szálloda disztermében. Találkozót adott egymásnak felekezetek és nemzeti különbség nélkül Abrudbányának összes intelligentiája s a polgárság is nagy részben.

A zenekar játéka után a Mikó Dezsőné úrnő felolvasását közbejött sajnós betegsége miatt, Mikó Matild úrnő adta elő. A felolvasás ügyesen ecsetelte a társulás célját, a felekezetek vallás-erkölcsi hivatását, Dávid Ferencz életét, a Dávid Ferencz egyesület működését, melyben a nőknek nagy tér adatik a vallás-erkölcs fejlesztésére. Felolvasó nagy szolgálatot tett az unitarizmusnak, s azoknak, kik eddig csak névleg és nem tartalmilag ismerték az unitárius vallást. Székely Erzszi kisasszony „Meyerber Hugentották-ból az apród című áriát“ Gárt Irén állami tanítónő zongora kísérete mellett énekelte. Az egész közönség tetszését megnyerte s egyszersmint reményt nyújtott arra, hogy ezután sokszor fog kellemes órákat szerezni. Derzsi Andor „Déva vára“ költemény elszavalásával kötötte le a közönség figyelmét. Raffaj András bányamérnökné úrnő mutatta be zongoraművészetét. A játék könnyedsége, szabatóssága, szóval a „Székely Imre magyar ábrándjának“ előadása azt a közvéleményt állapította meg, hogy előadó első zongoraművésze városunknak és vidékünknek. Varga Jolán kisasszony „A kis kíváncsi“ című monolog előadásával kötötte le az általános figyelmet. A Véber „Obiron Nyitány“-át adták elő Vohlly József v. kapitány és Veres István állami tanító urak hegedűn és Gárt Irén állami tanítónő zongorán. A művészi előadás fölülmult minden várakozást. Gelei Juliska kisasszony Tóth Kálmán „Gyöngyvirág“ című versét szavalta. A mély fájdalom és remény váltakozása hasonló érzelmekeket ébresztett a közönségben. Ezután Raffaj Andrásné bányamérnökné és Medzny Jánosné bányabiztosné úrnők kettős éneke, zongorán kísérvé Gárt Irén kisasszony által. következett „Ninetti című operetéből“. Az a kellemes soprán és ált hang egymást teljesen ki-

egésztve, még most is a fülünkbe cseng. A műsört Gámenczy Gerő adóhivatali ellenőr úr a „Czilinder“ czimű monolog előadásával zárta be. Az előadás kellemessége folytonos derült vidámságot teremtett a hallgatóságban. Külön is ki kell emelnünk Gárt Irén kisasszonyt, ki háromszoros zongora kíséretével bizony nagyban hozzájárult az énekek és hegedű-játékok sikeréhez. A műsor végén a nagyközönség ifjúsága tánczra perdült s kifogyhatatlan jó kedvben mulatott éjfél után 3 óráig. Az ebédlő asztala mellett azonban a zene reggelig szólott.

Az egylet tiszta bevétele 239 K. 02 fillér. Nagy összeg ez, de nagyobb az az erkölcsi jutalom, melyet az estély a rendezőségnek szerzett. Így ha a rendezés némi fáradtsággal is járt, a közönség gratulációja, teljes megelégedése bő jutalmat nyújtanak az egylet választmányának

R.



Az ifjuság köréből.

A D. F. E. Ifjúsági köre derekasan dolgozik mostanában.

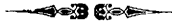
Az Ifjúsági kör mostani elnöke *Pap Domokos* székfoglaló beszédében rámutatott arra a szomorú jelenségre, hogy az unitárius ifjuság nagyon kevésbé ismeri vallásának multját, s csak felületesen tud valamit a dicső nagyokról, a kik pedig életükben oly szép és követésre méltó példákat, irodalmi műveikben annyi eszmét, érzést, tanulságot hagytak ránk örökül. Ha meg akarjuk érdemelni azt a kiváltságos helyzetet, hogy oly szabad-
elvű, minden haladással lépést tartó, szívet, észt egyaránt foglalkoztató vallási elveknek vagyunk részesei, ismernünk és méltányolnunk kell azoknak küzdelmeit, testi-lelki áldozatait, kik vallásunk elveit megállapították s a századok viharaiiban anyyi hittel és lelkesedéssel védelmezték. Ne feledjük kedves barátaim, — fejezte be szavait — hogy nekünk a multban keletkezett vallásokkal szemben nagy elsőségünk, hogy van *jövönk*, az ezután keletkező vallásokkal szemben pedig, hogy van *multunk*. Ismerjük meg a multat, hogy dolgozhassunk a jövőért! —

Már a következő gyűlésen *Benczédi Pál*, I. éves papnövendék, megtartotta magvas, széles látkörről és irodalmi jártasságról tanuskodó felolvasását: Madách *Ember tragediájának* VI. jelenetével kapcsolatban a római és pogány erkölcsöknek elfajulását s ezeknek romjain a keresztény vallásnak, Jézus tanításainak hatását ismertetve.

A következő két gyűlésen *Raffaj Károly* viszont nagy tárgyismerettel és mély tanulmány eredményeképpen ismertette a keresztény vallásnak középkori elfajulását a humanizmus és ennek hatása alatt a reformáció megszületését. Sok eszmét, új szempontokat nyújtott hallgatónak a reformáció helyes méltányolásához. Ugyanő november 15-én a templomban magas röptű beszédben nagyszámu közönség előtt foglalkozott Dávid Ferencz szellemével, vallásunk örök igazságaival

A negyedik ifjusági gyűlésen *Pap Domokos* beszélt hazánk állapotáról a reformáció idejében s azokról az anyagi és erkölcsi okokról, melyek a reformáció elterjedését előmozdították.

— s.



Külföld.

Oxfordi levél.

Talán nem lesz érdektelen, ha elmondok egyetmást a studiumunkról.

Ez évharmad tanterve a következő: dr. Drummond a sinoptikus kérdéstről tanít hetenként két órán. Egy órán magyarázatot és bírálatot ad az evangéliumokról; egy negyedik órán pedig az ujszövetségi irodalomtörténetéről tartana bevezetést, ha volna kinek (ez a tárgy kezdőknek van szánva, de az idén nincs kezdő) Addis úr két órán Izraelnek a próféták előtti történetét és vallását adja elő; más két órán pedig a Jahvizmusnak a fogság után történt helyreállításáról beszél. — Upton úr már csak egy órát tart a bölcsészeti erkölctanból, ezt is csak úgy szórakozásképpen, mert aggkora miatt visszavonult. — Az ifju és előretörő Carpenter úr a korai Budhizmusról tart nyilvános előadást. — Odgers úr egyháztörténelmi tárgyakat tanít, és pedig két órán a reformáció belső történetéről, egy órán külön az egyházi tanokról ad elő. Jacks, új és fiatal erő, két órán vallásbölcsészeti (elvekkel) alapkérdésekkel foglalkoztat, egy órán pedig szónoklattant ad elő. — A szociológiából is van egy nyilvános előadásunk, ez tanulmány az összehasonlító alkotmánytanból; egy más College tanára tartja ügyes szónoklatokban.

Sok szives üdvözlettel tisztelője és tanítványa:

György J.



EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Boldog újévet kívánunk olvasóinknak Dolgozó társaink, kiknek önzetlen és mindig kész munkássága a szerkesztő asztalát és a lapot bőv-

séggel árasztja el, fogadják hálás köszönetünket. Ebben az olvasó közönség is hisszük, készséggel osztozik, mert hát nálunk ez az írói honorárium.

Szavazzunk! Az Unitárius Közlöny olvasóit fölhívjuk, szavazzanak erre a 2 kérdésre: 1. Melyik 12 eseményt tartja legnevezetesebbnek a magyar unitárius egyház történelmében? 2. Melyik 12 nem-élő unitárius tett legtöbb szolgálatot az egyháznak? Minden szavazó indokolja szavazatát egy-két szóban. A szavazatok április 1-ig küldendők be. Kérünk mindenkit, érdeklődjék egyházunk múltja iránt. A beérkezett szavazatokat a D. F. E. irodalmi bizottsága fogja számba venni. Az eredményről olvasóinkat értesíteni fogjuk.

— **Torda.** Az unitárius egyházközség teljesen átalakította templomát s új orgonával és fűtő kemenczével látta el. Az ünnepélyes megnyitást a főt. püspök úr végezte. Egyházi beszédet Csifó Salamon mondott. A templom történelmét Lőrinczi Dénes lelkész ismertette.

— **Pázsint Mihály,** ki egy pár évig a Kilyén-sepsiszentgyörgyi egyház lelkésze volt, a kolozsvári tudományegyetemen a jogtudori vizsgát sikeresen letette. Gratulálunk és örvendünk az ilyen „selfmade man“-nak.

— **Bulyovszkyné, Szilágyi Lilla** már 1884-ben egy nagyobb összegű alapítványt tett a kolozsvári unitárius ifjuság javára. Azóta évről-évre élvezték az alapítvány karmait azok a tanulók, akik a szépirodalom terén némi sikerrel próbálkoztak. Születésének 70. ik évfordulóját máj. 25-én Kolozsvárt töltötte. Úgy ünnepelte a nevezetes napot, hogy Kolozsvár több kulturális és humanitárius intézménye javára alapítványokat tett. Ezek között a mi alapítványunkat is emelte 200 K.-val. Akkor egy röktönzött iskolai ünnepély keretében fejeztük ki — a tanári kar és ifjuság — hálás köszönetünket. Közben lépéseket is tettünk, hogy arcképét az intézet számára megfestettük. Egy kedves levélben, meglepetésünkre, azt válaszolta, hogy már a tavasszal szándékában volt, hogy legjobb aquarell-képét elküldi, de családi ügyei, köztük szeretett leánya betegsége és halála,

mindeddig megakadályozták. És most a távol idegenből — Nagy Lajos ny. tanár utján — különböző jótékony célokra 1000 K.-t küldött, hogy az összeg leánya születés napjára, decz. 13-án, rendelkezése szerint kiosztásuk. Ez összegből szegény tanulóink 100 K.-t kaptak. Az utóbbi években alapított segélyzótalapról se 100 K.-ból 28 tanuló ruháztunk fel jó meleg téli ruhával, cipővel. Az összeg átvétele s a ruhák kiosztása egy kegyeletes kis ünnepség keretében történt, — a decz. 13. vasárnapi iskolán — a hol Nagy Lajos és dr. Gál Kelemen igazgató a hála érzelmei között emlékeztek meg jóltevéonkről.

— **Özv. Fadrusz Jánosnét** a férje halálával ért nagy csapás szomorú alkalmából igazgatóságunk is felkereste részvétirátával. Ezt a gyászoló özvegy a következő szép sorokban köszönte meg:

Mélyen tisztelt uram!

Mélységes bémotomban az unitárius collegium igazgatósága is felkeresett engem vigaszával.

Ismételten elolvassa kedves soraikat, azok enyhülést adnak fájdalomnak. Hisz bizonyosságát képezik annak, hogy az én jó férjemet Kolozsvárott mennyire tisztelték, szerették, becsülték és megértették.

Soraik megnyugtatták szívemet, mert hiszem és bízom abban, hogy nemcsak a kegyetek lelkében kitörhetetlenül él az én jó férjem emléke, de a férjemnek műveiből nyilatkozó szellemét az ifjuság lelkében is fejleszteni és ápolni fogják. Nagyon, nagyon köszönve igaz részvétüket vagyok

hálátelt szívvel:

Fadrusz Jánosné

Bpest, 1903. nov. 10.

— **Nyilvános köszönet.** Nagyságos Szombathalvi Albert miniszteri titkár ur és testvérei eddigi áldozataik számát egyházközségünkben egy újabb áldozattal gyarapították. A múlt évben megújított templomunkban a szószéket saját költségükön megfest-

tették és jó karba állították. A pap ülőszékét is újra festették, ami együtt 120 koronába került. A nemes áldozattevők nem maguknak kívántak emléket állítani, hanem unitárius valásu dedapjuk, egyházközségünk egykori jóltevője: Biró Mózes emlékét óhajták felújítani s e révén keresni és fentartani a kapcsolatot e község unitárius népével. Szent erényekre fogja inteni az Isten házába járó népet mindaddig, míg e diszes szószék-ről elhangzó ígék egyes hívők hallgatandják. Midőn a nagylelkű áldozattevőknek hálás köszönetét e helyen is kifejezni szerencsések vagyunk, egyszersmind óhajtjuk, hogy áldozatuk legyen kedves Isten és a kegyes lelkek előtt. H. Recsenyében, 1903 decz. 10. Gál József, lelkész. Béres Mihály, gondnok.

— **A jószívű adakozó.** Áldozatkésztségének, már többször szép tanuljelét adta dombói Székely György. Ő alapította meg a dombói egyházközség szép fejlődésben levő kepmegváltási alapját. Ő ajándékozta az

unitárius felekezeti népiskolának a „Dicsősztmártoni Takarékpénztár“nál levő részvényeinek egyikét, melynek tiszta jövedelmét minden zárvizsga alkalmával a szorgalmas tanulók élvezik. Nevezett Takarékpénztár az 1902 ik üzleti évben veszteségeket szenvedett, túlkadásai voltak, ugyanarra, hogy a részvények 25% kal csökkentek. A dombói unitárius egyházközség ezen iskolai alap kiegészítésére 50 koronát kellett volna hogy áldozzon, de meghozta ezt a nemes áldozatot Székely György. kinek ez az alapítvány köszönhető s kinek nevét a hálás utódok is mindig emlegetni fogják. Isten éltesse a jószívű adakozót.

— **Polgárdi.** Felkérem mindazon hitrokonokat, kiknél a polgárdi unitárius egyházközségtől „Gyűjtő iverk“ vannak, hogy azokat, még ha a gyűjtés semmi eredménnyel sem járt is, 1904. január hó 15-ig az iver megnevezett helyre visszaküldeni sziveskedjenek. Ürmösi József.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKASSÁG.

Egyletünk lelkes elnöke br. Petrichovich Horváth Kálmán úr ómélt. az Unitárius Közlönyt 50 korona újví ajándékkal lepte meg. A jó Isten áldja meg nemes szívét!

A Dávid Ferencz egylet házi estélye a f. évben márcz. 5-én fog megtartatni.

A háromszékköri Dávid Ferencz főkegylet ama tagjait, kik tagsági díjaikkal az 1903. s netán a megelőző évekre hátrálékosok. tisztelettel kérem, hogy tagsági díj hátrálékaikat legkésőbb Január végéig alulirothoz befizetni sziveskedjenek. A tagsági díjak már az 1904. évre is befizethetők, mert a tagok úgy jelentették be magukat, mint előfizetők. Kilyén, 1903 deczember hó. József Lajos, unitárius lelkész, a háromszékkör D. F. főkegylet pénztárosa.

— **A Nők Világa** február hónap elején fog megjelenni. Nőink s különösen a papnék és tanítónék kellene,

hogy nagyon melegen fölkarolják. Nő olvasóink legyenek buzgók saját ügyükben.

Szerkesztői üzenetek. P. M. A.—d. Hálás köszönet a nagybecsű tanulmányért Levél megy. **D. D. K—a.** Nagyon üdvösnek tartjuk, hogy udvarhelyköri egyházaink a tanítónövendékeknek alkalmat nyújtanak templomi szolgálatra. Ez helyes és okos missiói munka. A kérés tárgya ellesz intézve. **B. A. Bp.** „A napközi otthon“ ismeretetését a Nők Világa 1-ső számában fogjuk adni. Rendkívül érdekes. Nagyon szépen köszönöm. **F. M. Bp.** A becses cikkért köszönet. **V. A. K—s.** Az ígéretet nem válthatom be, de tartom. — **U. L. Bp.** Ez nagyon pompás. Jönni fog. — **Tordai** nem fért be.

Lakásváltoztatás miatt sok baja van a kiadó hivatalnak. Sziveskedjenek egy levelező lapon tudósítani minden változást

